НОВАЯ ДАРОГА

NEUER WEG

Preis 20 Pf. Weißruthenische Wochenzeitung für den Bezirk Bialystok Цана 20 фнг.

Беларуская тыднёвая газэта на Беластоцкую Акругу

Verlag: Sturmverlag G. m b. H. Zweigniederlassung Bialystok, Langgasse 16. Tel. 1020. Bankkonto Stadtsparkasse 700. Anzeigenpreise: z. Zt. die Preisliste 1 gültig.

Адрас рэдакцыі: Sturmverlag G. m. b. H. Zweigniederlassung Bialystok, Langgasse 16. Tel. 1020 Банкконто Гарадзкая Каса Ашчаднасьці 700. Цана абвестак паводле п. л. 1.

№ 43. Беласток, 14 лістапада 1943 Год выданьня II.

ЧЫТАЙЦЕ СЯГОНЬНЯ Ў НУМАРЫ

„Лапцюжнікі"

Вёска ты, вёска...
Вёска — лапцёўка...
Лапці ды лапці...

I ня стане больш пакуса
першых лепшых з боку браць.
Славяніна — беларуса
вечна ў лапці абуваць.

Наш беларускі паэт Язэп Пушча, якога доўга прасьледвалі бальшавікі і, урэшце, зьліквідавалі за вернасьць свайму народу, калісь з пагардай сказаў аб лапцях: «Паганныя гэтыя лапці й сярмяжкі, — не хачу я іх цяпер насіць».

Мы ня будзем тут шырэй гаварыць аб тым, што лапці самі па сабе зьяўляюцца вельмі практычным абуткам. Жывучы сярод балот, лясоў, дрыгвы, беларус прыдумаў просты і надта выгадны абутак — лапці. Што кажух — то ня вата, што капуста — то не гарбата — кажа беларуская прыказка. А мы можам сказаць, што лапці — то ня боты. Нават вучоныя прызналі, што лапці ў балоцістых і мокрых мясцовасьцях — незамянімы, найпрактычнейшы вынаходак. У мароз, намачыўшы анучы, чалавек забясьпечаны ад сьнегу й сьцюжы. Улетку, як на лыжвах, ён можа прабірацца праз непраходныя балоты й дрыгву.

Але, побач з гэтай практычнасьцю, лапці былі ў нас заўсёды адзнакай матар'яльнай убогасьці й культурнай адсталасьці. I ад расейцаў, і ад палякоў мы чулі заўсёды, што беларус — гэта «лапцюжнік», а беларуса заўсёды малявалі, як беднага, запушчанага і, абавязкава, у лапцях.

Ясна, лепш хадзіць у бліскучых, скураных і выгодных паўбоціках, ды мець да іх яшчэ калёшы. Ня трэба аборак, ня трэба іх сушыць... Лепш жыць у чыстых, раскошных дамох, чым у цесных хатах, крытых саломай. Націсьнеш гузік—і пакой заліты электрычным сьвятлом. Пакруціш кран—і льлецца вада. Усё зроблена так, каб чалавек мог якнайлепш і найвыгадней задаволіць свае матар'яльныя й духовыя патрэбы.

Як-жа інакш чуецца чалавек у сялянскай, прымітыўнай хаце, дзе і дзежка, і запах аўчыны, і поту, і... у раскошных будынках з электрычным сьвятлом, вадаправодам, каналізацыяй і да г. п.

Мы, ясна, хочам, каб наш беларускі народ, жыў выгадна й заможна. Мы і за боты, і за электрычнасьць, і за сьветлыя прсторныя пакоі, адным словам, за ўсё тое, што называецца цызілізацыяй. Няхай лапці добрыя на балоце, але ў хаце мы павінны мець і боты!

Чаму-ж было так, што наш народ быў «лапцюжны», а нас яшчэ й цяпер розныя паны і паўпанкі абзываюць «лапцюхамі» і г. п. Чаму мы павінны былі хадзіць у лапцях і жыць у даволі прымітыўных хатах, а часта й без страхі над галавой, «абсьмеяныя», загнаныя, «худыя, абарваныя»? Ці-ж мы былі нязгольныя, ці непрацавітыя? Не, беларус вядомы ўва ўсім сьвеце сваёй працавітасьцю й вытрываласьцю. Прычына палягае ў чым іншым. Знаходзячыся ў няволі, мы ніколі не маглі будаваць жыцьця сваімі рукамі, як гэта рабілі іншыя народы. Заўсёды знаходзіліся ў нас няпрошаныя апякуны. Паляк, ці расеец, ці жыда-бальшавік уціскаў нас, выкарыстоўваючы й рабуючы нашыя багацьці на сваю карысьць. Наш край заўсёды быў калёніяй для чужынцаў. Мы ня мелі ніякага голасу, ніякіх правоў. Ворагі нас трактавалі заўсёды толькі, як гной для сваіх «вялікіх» культур, узбагачваючы сябе нашым дабром і нашымі творчымі сокамі. Гэта было так, як кажа наш паэт:

«Хто хацеў, той і сьмеў рабаваці,
бяз прыпросу зьяжджаліся госьці
абдзіраць, аб'ядаць, апіваці
і крышыць гаспадарскія косьці».

I хоць нам угаварвалі, што мы бедныя, усё-ж толькі нашымі багацьцямі, нашай працай і потам стварылі сабе чужынцы дабрабыт і роскаш, стварылі сваю веліч. I якраз прадстаўнікі гэтых «вялікіх культур», вырашчаных на творчых соках нашага і іншых народаў, часта кідаюць нам пагардлівы закід «лапцюжніцтва», хочучы гэтым нас панізіць і падчыркнуць нашую нацыянальную малавартаснасьць. Гэтым «панам у ботах» ніколі ня прыдзе ў голаў, што іх дабрабыт створаны дзякуючы паняволеньню й эксплёатацыі беларускага народу, які карміў і абуваў іх.

Ґэтую зьнявагу беларус чуе часта й цяпер, калі, здавалася-б, песьня гэтых паноў ужо сьпета. I, праходзячы па Беластоку, няраз можна пачуць гэте слова «лапцюхі», скіраванае па адрасу беларускага перасяленца, які горда шагае ў сваіх лапцях па вуліцах гораду. Гэтыя «зьядлівыя патрыёты», дваццаць гадоў будаваўшыя «шкляныя дамы», змаглі толькі самі апрануцца й абуцца за кошт нашага народу.

Часы зьмяніліся! Беларус ужо ня той, якім ён быў раней. Ненавісьць нашых ворагаў — гэта толькі доказ іх палітычнага банкруцтва. Беларус ужо зедае добра, хто ён і чаго ён хоча. Таму пагардлівае прозьвішча «лапцюжнік» набывае сягоньня палітычнае значэньне! Тое, што мы «лапцюжнікі» — гэта яшчэ нічога дрэннага, бо мы нікога не рабавалі, а наадварот, за сваю працу ня мелі магчымасьці нават абуцца ў боты.

Нам прыпамінаецца факт з гісторыі, калі нідэрляндцаў, якія змагаліся за сваю вольнасьць, адзін прадстаўнік ненавіснае чужацкае дынастыі пафранцуску назваў жабракамі (гэзамі). Гэты назоў падхапілі нідэрляндцы, і хутка па ўсім краі разьнёсься кліч «Няхай жывуць жабракі». Падобна й з «лапцюжнікамі». Цяпер, калі мы прабудзіліся да сьвядомага нацыянальнага жыцьця, розныя правакацыі й бясьсільная злосьць нашых ворагаў яшчэ толькі больш загартуюць нас у нашым змаганьні. У зьневажэньні нас мы чуем толькі пацьверджаньне нашае праўды й маральную нікчэмнасьць нашых ворагаў.

Наш народ крывавым сваім потам карміў чужынцаў, якія імкнуліся ня толькі да яго матар'яльнага, але й духовага паняволеньня. Якжа мог быць беларус не «лапцюжнікам», калі яго вечна сацыяльна крыўдзілі чужынцы, калі жыцьцё народу прадстаўляла сабой абраз, дзе і поруч з галітою ходзіць роскаш і багацьце; разам з людзкімі сьлёзамі мяшаюцца панскія вальсы, льлюцца вясёлыя галасы песень, грыміць музыка з панскага саду; разам з мужыцкім потам цякуць дарагія віны.

Але [illegible]стаць гэтага «лапц[illegible]ка», які сягоньня горда й пэўна йдзе шляхам новае гісторыі, вельмі небясьпечная для збанкрутаваўшых, учарашніх валадароў. Ён, гэты «лапцюжнік» пачаў сваімі рукамі будаваць сваё жыцьцё і ніколі ўжо не дазволіць вярнуцца старому парадку.

У сучаснай вайне пераможа той, хто вытрывала сядзіць на сваім становішчы, хто з заціснутымі зубамі выпаўніць цяжкія й жорсткія законы вайны. Мы моцна стаім на сваім становішчы — на фронце працы, і гэты фронт будзем яшчэ больш узмацняць. Нашы продкі навучылі нас у найцяжэйшыя часы знаходзіць свой спосаб да жыцьця, у чым выражаецца жывучасьць нашага народу.

Мы цяпер спакойна глядзім у будучыню, бо мы ведаем, што ў гэтай вайне, якая зьнішчыла путы нашае няволі, мы здабудзем сваю сьветлую будучыню.

Будучыня якраз за тымі, хто ў лапцях і ў мокрай сарочцы, цяжка працуючы, куе сваю долю. Прыдзе час — «лапцюжнік» абуе боты. Але сьвет здэгэнэраваных і фальшывых правакатараў і бясьсільных шаптуноў чакае толькі адно — загуба.

Наднёманскі.

Вайна

Спэцыялісты масавых забойстваў — крывапійца Сталін страшэнна раззлаваўся на сваё ваеннае камандаваньне. Ня гледзячы на тое, што ён ужо ахвяраваў на свае апошнія наступы каля 3-х мільёнаў сваіх нявольнікаў, яму нідзе не ўдалося прарваць нямецкія пазыцыі, ці зьнішчыць хоць-бы адну нямецкую армію. Нямецкае войска заўсёды паводле патрэбы плянова пераходзіць на новыя становішчы. Са злосьці Сталін дзеля гэтага ведае толькі адну рэч: ён кідае ў вагонь нямецкага аружжа ўсьцяж новыя дывізыі й прабуе далей наступаць на ўсіх адрэзках Усходняга фронту. Заўзятыя баі прадаўжаюцца далей.

Па абодвух баках Керчу бальшавікі намагаюцца пашырыць свае пазыцыі высадкай новых аддзелаў. Часта даходзіць да рукапашных баёў. У абаронных баёх нямецкіх войскаў прыймае чынны ўдзел лятунства й марскі флот, які спрычыніў вялікія страты ворагу. Гэтак, тут былі затоплены: 3 хуткабежныя лодкі, 12 дэсантных лодак, шмат дэсантных лодак і 4 кананеркі былі цяжка пашкоджаны.

Ужо некалькі дзён адбываюцца цяжкія баі ў Перакопу. Бальшавікі тут за ўсялякую цану прабуюць прарвацца ў Крым. Яны праводзяць свае атакі з дапамогаю шматлікіх танкаў і баявых самалётаў. Ня гледзячы на гэта, ім нідзе не ўдалося прарвацца праз Перакоп. Усе іх атакі адбіты з крывавымі для іх стратамі. Гэтаксама крывава для іх скончыліся спробы атакаў на нямецкія прадмосьці ў Хэрсоне й у Нікаполі. Тут адзін нямецкі аддзел неспадзявана для ворага правёў пасьпяховую контр-атаку, уварваўся ў становішчы бальшавікоў, захапіў 40 гармат і шмат палонных.

У Дняпроўскім загібе бальшавіком удалося асягнуць некалькі мясцовых укліненьняў. Нямецкія аддзелы, аднак, перайшлі ў контр-атаку, зьліквідавалі гэтыя ўкліненьні й зьнішчылі пасунутыя наперад меншыя бальшавіцкія групы. На поўдзень і паўдзённы захад ад Днепрапятроўску ўсе варожыя спробы прарыву заламаліся з крывавымі для яго стратамі. Контрнаступ нямецкіх аддзелаў прымусіў ворага адыйсьці на свае папярэднія пазыцыі, пакідаючы на полі бою большую частку сваіх зьнішчаных танкаў.

На поўнач ад Кіева прадаўжаюцца беспэрарыўныя баі. Вораг кідае тут у бой ня толькі вялікую колькасьць сьвежых рэзэрваў, але й шмат танкаў і баявых самалётаў.. Каб не дапусьціць да прарыву, нямецкія аддзелы перайшлі на новыя пазыцыі. Прыгэтым яны пакінулі свае пазыцыі ў Кіеве, дзе цяжкія баі прадаўжаюцца ўжо некалькі тыдняў. На паўночны захад ад гэтага гораду адбыліся цяжкія танкавыя баі. Прыгэтым было зьнішчана 45 вялікіх бальшавіцкіх танкаў і занята некалькі страчаных мясцовасьцяў. Нямецкае лятунства зьнішчыла пры гэтым 91 савецкі самалёт.

Таксама на паўночны-захад ад Смаленску бальшавікі ўзнавілі свае атакі. Мясцовыя ўкліненьні былі зараз-жа контр-атакамі нямецкіх аддзелаў акружаны й зьліквідаваны. Баі тут прадаўжаюцца далей.

У вапошніх днёх бальшавікі пачалі ізноў наступ на паўдзённы захад ад Вялікіх Лукаў і на поўдзень ад Нэвэля. Ня гледзячы на некалькі разоў паўтараючыеся масавыя атакі бальшавікоў і асягнутыя імі мясцовыя ўкліненьні, яны былі прымушаны ўрэшце адыйсьці на свае выхадныя становішчы, страціўшы 51 танк.

За мінулы тыдзень бальшавікі страцілі 298 танкаў і 245 самалётаў. У Фінскай затоцы нямецкія марскія сілы затапілі 4 бальшавіцкія хуткабежныя лодкі.

На паўдзённа-Італьянскім фронце таксама прадаўжаюцца цяжкія баі, асабліва на захад ад ракі Вольтурно. Усе спробы моцных англя-

(Працяг на 2-й бачыне).

Савецкая атака адбіта.

Саветы ўсё новымі хвалямі атакуюць нямецкія пазыцыі. Нямецкія жаўнеры стальным мурам стаяць на сваіх становішчах і адбіваюць усе спробы ворага.

Вайна

(Працяг з 1-й бачыны)

амэрыканскіх аддзелаў прарваць нямецкія пазыцыі скончыліся для іх з вялікімі крывавымі стратамі, асабліва каля Мігнано й Вэнафро. Моцнымі контр-атакамі нямецкіх аддзелаў былі акружаны й зьліквідаваны мясцовыя ўкліненьні ворага. Таксама закончыліся спробы ворага на поўдзень ад Істоніо. Тут было зьнішчана за адзін дзень звыш 30 варожых танкаў. Спробы ворага высадзіць свае дэсанты ў Эстоніо й у Пескары былі ў зародку здушаны нямецкай берагавой абаронай. Прыгэтым была затоплена 1 хуткабежная лодка.

У часе баёў на Канале былі зьнішчаны 2 ангельскія параплавы на 450 БРТ, 3 караблі на 9.000 БРТ і цяжка пашкоджаны 4 хуткабежныя лодкі й 4 караблі. На Атлянтыку дайшло да цяжкіх баёў з адным варожым канвойным караванам караблёў, у часе бою былі зьнішчаны: 4 зьнішчальнікі, 1 карвэта й 5 караблёў на 29.500 БРТ. Нямецкае баявое лятунства пасьпяхова заатакавала адзін моцны канвойны караван варожых ваенных караблёў ля паўночна-афрыканскіх берагоў. У выніку бою былі затоплены: 13 вялікіх транспартных караблёў на 140.000 БРТ і 2 зьнішчальнікі. Шмат тысячаў англя-амэрыканскіх жаўнераў знайшло свой гроб у марскіх хвалях. Гэта наганяе страх асабліва на амэрыканскіх жаўнераў, якія ніяк ня могуць зразумець, за што яны мусяць уміраць, бо-ж Амэрыка ня мае чаго шукаць у Эўропе. Інтарэсы жыда-бальшавіцка-плютакратычных заправілаў для іх зусім чужыя. Нічога дзіўнага дзеля гэтага, што плютакратычная прэса піша аб дэмаралізацыі й дэзэрцыі сярод амэрыканскіх жаўнераў. Фактычна тут ніякае дэмаралізацыі няма, бо амэрыканскі жаўнер бачыць, што яго гоняць на сьмерць за справу, якая ня мае ў сваёй падставе ніякае маралі. Наадварот, ён мусіць ваяваць супроць новага, больш маральнага парадку на сьвеце, у якім жыд-плютакрат ня мог-бы болей набіваць свае кішэні з поту й крыві працоўных, а жыд-камісар насьмяхацца й зьдзеквацца над свабоднымі народамі. Для жыда няма нічога сьвятога апрача сваёй уласнай кішані, апрача глуму й зьдзеку над хрысьціянскім сьветам. Дзеля гэтага слугі яго—Чэрчыль і Рузвэльт пасылаюць сваіх высокааплачваных бандытаў для тэрарыстычных налётаў на гарады Нямеччыны і, як гэта йзноў сталася мінулага тыдня — на саборы й цэрквы Рыму, Кёльну, Дюсэльдорфу і др. гарадоў. Праўда, дорага абходзіцца гэтым бандытам іх злачынства. Каля 100 бамбавікоў, з большасьці 4-х маторных, было зьбіта. Некалькі сот гэтых бандытаў заплаціла жыцьцём за свае злачынствы. З кожным днём менш знаходзяць архі-бандыты жыдоўскія гатовых аддаць сваё жыцьцё за іх панаваньне. І вось, прадбачачы свой канец, яны пасылаюць сваіх міністраў Ідэна й Гэля ў Маскву да Сталіна з просьбай — ваяваць за іх далей. Яны абяцаюць яму за гэта цэлую Эўропу, каб толькі ўратаваць сваё жыцьцё. «Бацюшка» Сталін сам ужо ледзь дыхаючы, зажадаў ад іх ізноў (каторы раз?!) утварэньня другога фронту ў Эўропе. Але другі фронт у Эўропе—гэта ня Італія. Эўропа ня толькі акружана моцным абаронным валам, яна ўся — моцны вал народаў, якія хочуць свабодна й культурна жыць. Тут лёгка зламаеш зубы. Дзеля гэтага, не дагаварыўшыся, раз'ехаліся.

Мы, беларусы, пазналі ўжо вельмі добра ў 1918—20 г.г., што ад падобных жыда-плютакратычных махінацыяў, ад падобных канфэрэнцыяў нічога добрага чакаць ня можам. Жывое цела нашае мілае Бацькаўшчыны было ўжо адзін раз парэзана на кускі. Нямала сьлёзаў і крыві праліў дзеля гэтага наш народ! Ані яны, ані рознага роду правакатары й шаптуны нас ужо не ашукаюць! Наш шлях, шлях нашае Незалежнасьці сходзіцца са шляхам Новае Эўропы. Ідучы па гэтым шляху, мы забясьпечым сабе свабоду, адбудуем нашу слаўную Радзіму — Беларусь!

—о—

Масы варожых караблёў у Гібральтары - у рамонт

У вапошнім часе ў Гібральтары знаходзіцца шмат варожых караблёў, якія чакаюць рамонту. Лік іх дайшоў да 40 караблёў. 12 караблёў ужо даўжэйшы час ня могуць дачакацца сваёй чаргі. У сувязі з тым, што лік пашкоджаных караблёў павялічваецца з кожным днём усё больш і больш, пастаноўлена, што караблі будуць рэмантавацца часова, каб яны маглі даплыць да заакіянскіх докаў, дзе ўжо адбудзецца грунтоўны рамонт.

„Няпрошаныя апякуны"

Шлях нашага нацыянальнага адраджэньня мае ўжо за сабой ня толькі гістарычную традыцыю нашае мінуўшчыны, але й сьвежыя прыклады змаганьня, якія парывалі беларускія народныя масы да ўздыму. У гэтым змаганьні гартуецца й сягоньня нашае пакаленьне. Зразумела, абставіны сучаснага жыцьця не дазваляюць нам перадаць маладому пакаленьню ўсю нашую культурна-нацыянальную спадчыну. Багацьці нашае культуры й гісторыі ня толькі скрытыя да сягоньня ў вялікай меры перад шырокімі масамі нашага народу, але, нажаль, нават часткова перад інтэлігэнцыяй. Нічога дзіўнага! На працягу апошняга чвэрцьвечча на нашых землях паношыўся як ня польскі асаднік, дык маскоўскі наезьнік. Місія гэтых няпрошаных «апякуноў», як кожнаму вядома, зводзілася да нацыянальнага забойства нашага народу. Народ, прыдушаны гэтай чужацкай навалай, парываўся стыхійна да барацьбы, каб даць адпор адным і другім. На працягу гэтага змаганьня беларускі народ касьцьмі сваіх найлепшых сыноў ствараў сваю нацыянальную няўміручасьць. Усюды раскіданы гэтыя косьці, а найбольш іх на абшырных прасторах Савецкага Саюзу.

Здавалася-б, што ўжо беларускі народ даволі даў доказаў, што ён хоча жыць самастойна й гатоў за гэтае вольнае жыцьцё аддаць найбольшыя ахвяры. Здавалася-б, што ўжо даказана з найбольшай яснасьцю нашае права да самастойнага існаваньня нараўні з іншымі народамі. Але ўсьцяж знаходзяцца яшчэ «няпрошаныя апякуны», якія, паміма волі беларускага народу, імкнуцца да яго «ашчасьлівеньня». Што гэтае іх абяцанае «шчасьце» абазначае, мы ўжо занадта добра ведаем. Гэта няволя й зьдзек, нацыянальная загуба, якія схаваны за салодкімі часта іх нашэптамі. У сваім імкненьні да паняволеньня нашага народу ворагі гэтыя часта знаходзяць супольную мову. Гэта заклятыя нашыя ворагі, якія ніколі не захочуць зразумець адвечнае праўды. Ахопленыя фанатызмам Дон-Кіхота, яны і сёньня яшчэ даюць вельмі часта доказы сваёй сьлепаты або грамадзка-палітычнае дэгэнэрацыі.

У вёсцы крыкі, беганіна, тлум, бразгаценьне аружжа. Я і [illegible] й не працёр, як вялікая банда, узброеная [illegible] скарастрэлы і гранаты, увалілася пад хату. Жартаў няма — праз вакно — і ў садок. Слухаю, прыглядаюся зусім блізка. Штурмуюць хату. Ня сумняваюся, што бальшавіцкая банда. Акцэнт зьдзічэлых тыпаў з далёкага азіяцкага стэпу рэжа за горла, рве сэрца. Але поруч з гэтай п'янай ватагай, выконваючай місію III Інтэрнацыяналу, чую й бачу тых самых бацяраў Галілеі і А[illegible]каў з-над Віслы. Дaслоўна тых самых, што ня так даўно былі ўтытуловэнымі васаламі ў урадах нашых местаў і сёлаў. Рабуюць, нішчаць, тэрарызуюць ня толькі мужчын, але й жанчын і дзяцей. Урэшце, зьбіраюцца нават пусьціць з полымем вёску. Зазіяцеўшае племя сталінскіх апрычнікаў, убачыўшы страчаны грунт для пашырэньня крывавага полымя жыда-камунізму на ўсю Эўропу, пачынае і само гарэць у сьмяротных канвульсіях і азьвярэласьці. Яно гіне як не пад зброяй цяжкіх танкаў, то пад кулямётамі нямецкіх жаўнераў.

Гісторыя — гэта жорсткі судзьдзя, які мсьціцца бязьлітасна на тых, што нарушаюць яе законы. Вырадак яе — імпэрыялістычна-маскоўскі бальшавізм ужо атрымоўвае свой сьмяротны прысуд. Але якой супольнай дарогі хочуць з ім шукаць палякі? Можна яшчэ зразумець нэрвоз героя Келеччыны з-над «Вернай ракі», але ўжо зусім незразумелым зьяўляецца іх фанатычная прэтэнсыя ў хаўрусе з бальшавіцкімі бандамі да беларускіх земляў?! Народ, які на працягу свае гісторыі карыстаўся падачкамі чужых культураў, ня змог стварыць нават уласнага разумнага спосабу думаньня! Іх ганебная роля, аднак, на гэтым не канчаецца. Сярод сялян па вёсках яны ў белы дзень вядуць адкрыта ўжо зусім іншую гульню... Крыху прыкінуўшыся наіўным, вы можаце пачуць прароцтвы іх прапаганды. Усё яшчэ сны аб «шабэльцэ». Калі-б нехта падумаў, што гэтыя «рыцары» цяпер інакш думаюць і зьмянілі сваю арыентацыю адносна беларусаў, дык ён зрабіў-бы кардынальную памылку! Гумань, сьцяг Шэлі, «маршы на Бэрлін» сьведчаць, што палякі ў сваёй гісторыі ніколі цьвяроза думаць ня толькі не хацелі, але й ня ўмелі.

Мы далёкія ад таго, каб паніжаць людзкі дух, але даволі глянуць на гэтых «вялікамоцарствоўцаў» з іх уласнага гледзішча, няхай яны самі пасьведчаць аб сваёй палітычнай і нацыянальнай імпатэнцыі. Кахаиоўскі, Скарга, Сташыц і інш. аб чым гавораць, як не аб жыцьці «па-над стан», дэгэнэрацыі й упадку. Хто, як не Славацкі, называе палякоў народам трусоў і папугаяў? А Прус, ці Высьпянскі які знаходзяць выхад з зачаравамага кола? На ўспамін прыходзяць словы аднаго польскага прафэсара, які на пытаньне, што можа абазначаць страта залатога рогу ў «Вясельлі», адказаў, што гэта азначае страту розуму польскім грамадзянствам. Адбіцьцём гэтае грамадзка-палітычнае клёакі зьяўляецца ўся польская літаратура. Мінуўшчына Польшчы —гэта ня толькі сфінкс духовае дэгэнэрацыі й упадку, але нават і сапраўдны прысуд гісторыі народу ідыётаў, як гэта сказаў нават сам Пілсудзкі.

Сытуацыя апошніх гадоў існаваньня Польшчы сыгналізавала выразна набліжаючуюся перамену. Зразумела, што надзеі беларускага народу на сваё вызваленьне пачыналі ажываць па адным і другім баку Рыжскае мяжы. Мамэнты [illegible]ых надзеяў і арыентацыяў, якіх сэнс грунтаваўся ў пачатковых падзеях 1939 году, ня выходзілі з поля бачаньня таксама й кругоў польскае інтэлігэнцыі. Польская пісьменьніца Шчуцкая на адным з сваіх літаратурных выступах, дасыпаючы пораху ў мацарствовую справу Польшчы і падымаючы крыльлі да агрэсыўнага палёту ў пэрыяд новае Ягелёнскае эпохі, казала, што, аб'яжджаючы край Міцкевіча — Касьцюшкі, яна з жахам пабачыла яго духовую адасобненасьць. Край гэты, — як казала далей Шчуцкая, — які даў Польшчы сымболіку ваяўнічасьці й кароннае славы, сёньня ня выжыўся зусім з сваіх традыцыяў, бо пульс іх крыніцаў мацнейшы ад мерапрыемстваў адміністрацыі.

Гісторыя не навучыла гэтых «прыяцеляў» нічому. Мы толькі можам ім сказаць: можаце сьніць свае мацарствовыя сны далей, шукаючы нават саюзу з бальшавікамі. Мы ведаем адно: гісторыя не павернецца! Беларусь — гэта ўжо рэальны факт. Вон з нашае зямлі!

Падбельскі.

Вынішчэньне пэўных групаў насельніцтва ў Савецкім Саюзе

На падставе статыстычных дадзеных з нядаўна выдадзенага гадавіка саюзу народаў 1941/42 г. «Новая Цюрыхская Газэта» праводзіць цікавы досьлед. У гэтым гадавіку ваенны патэнцыял Саветаў ацэнены на 37,25 мільёнаў, а гэтая-ж цыфра для ЗША аблічана на 39,5 мільёнаў, што паказвае вялікую розьніцу між людзкім вайсковым патэнцыялам і абсалютным лікам насельніцтва ў Савецкім Саюзе і Злучаных Штатах Амэрыкі.

«Новая Цюрыхская Газэта» тлумачыць гэта страшэнным вынішчэньнем у некаторых клясах насельніцтва на абшары сучаснага Савецкага Саюзу падчас першай сусьветнае вайны й асабліва ў часе бальшавіцкай рэвалюцыі. У рочніках ад 15 да 54 гадоў мужчынскага насельніцтва бракавала пасьля каля 13,5 мільёнаў. Бяз сумліву, вялікшая частка гэтых нехапаючых мільёнаў пала ахвярай бальшавіцкай рэвалюцыі. Ленін сказаў у сваім часе: «Што гэта значыць, калі мы будзем змушаны ахвяраваць нават і 10 мільёнаў людзей, каб зьдзейсьніць камунізм. Яшчэ застанецца іх даволі, каб насяліць нашу тэрыторыю». Паводле погляду, выражанага швэйцарскай газэтай, найбольш вынішчана гэнэрацыя, якая лічыла ў пачатку сусьветнай вайны 30—34 гадоў.

Рэха сталінскага манэўру адносна царквы

Пад кіраўніцтвам мітрапаліта Апастазія з Белграду адбылося паседжаньне япіскапаў у Вене. На паседжаньні вынесена рэзалюцыя да праваслаўных. Рэзалюцыя й адозва скіраваныя ў вострай форме супроць відавочнага манэўру Сталіна, які стараецца пакрыць сваю праўдзівую палітыку апошнім выбарам патрыярха і быццам зьмяніць зусім царкоўную палітыку. Выбары патрыярха былі прызнаны некананічнымі, нязгоднымі з царкоўнымі правамі і таму непраўдзівымі.

З гэтага новага манэўру ясна можна пабачыць, што Сталін імкнецца ўсялякімі сіламі разбурыць праваслаўе і таму ён схапіўся за апошняе мерапрыемства. Як ведама, царква дагэтуль была прасьледаваная й засталіся ў ёй толькі сапраўды глыбока веруючыя сьвятары, якіх не адстрашылі ўжо ні Салаўкі, ні Сібір. Сьвятары гэтыя былі вельмі паважнымі жыхарамі й мелі вялікі ўплыў на веруючых. Цяпер Сталін уводзіць новых сьвятароў, выучаных ім самім і ня цяжка хіба будзе сказаць, у якім напрамку яны пачнуць працаваць. Гэткім чынам, ён мае надзею зьліквідаваць зусім веру ў Саветах.

Горад Ватыкан збамбардаваны

У пятніцу 5-га лістапада ў 21 гадз. англя-амэрыканскія тэрарыстычныя самалёты скінулі бомбы на розныя будынкі гораду Ватыкану. Дагэтуль ведама аб скінутых 8 бомбах, з чаго адна ўпала ў 100 м. ад базылікі сьв. Пятра й трапіла ў ведамую на цэлым сьвеце фабрыку мазаік. Бомба прычыніла вялікія шкоды гэтай фабрыцы. Апрача таго цяжка пашкоджаны ў Ватыкане вадаправод. Гэты тэрарыстычны налёт яшчэ раз зьяўляецца важкім доказам, што англя-амэрыканцы ў сваім фанатычным змаганьні супроць мірнага насельніцтва ня ўстрымоўваюцца нават перад зьнішчэньнем сьвятых месц.

Увядзеньне вайсковага суду ў Індыі

Паводле паведамленьня радыё ў Дэльфі, віцэ-кароль Індыі склікаў на паседжаньне ўсіх губэрнатараў 11-ці правінцыяў у Індыі. Паседжаньне адбываецца ў Нью-Дэльфі. Паводле курсуючых вестак, галоўным пытаньнем, якое мае быць вырашана на гэтай канфэрэнцыі, зьяўляецца палітычнае палажэньне Індыі ў сувязі з абвешчаньнем вайны незалежным урадам. У сувязі з тым, што ўва ўсёй Індыі пачаўся моцны рух індусаў, скіраваны супроць ангельцаў, усе думаюць, што першым мерапрыемствам будзе ўвядзеньне вайсковага суду.

Вялікая ўсходня-азіяцкая канфэрэнцыя ў Токіо

Кіраўнікі шасьцёх незалежных дзяржаваў усходняй Азіі: Японіі, Кітаю, Сіяму, Манджуко, Філіпінаў і Бурмы зьехаліся ў Токіо на вялікую канфэрэнцыю. На гэтай канфэрэнцыі, упяршыню ў гістарычных падзеях, будуць вырашацца ўсе пытаньні, зьвязаныя з узаемнай дапамогай для асягненьня супольнай мэты. Апрача міністар-прэзыдэнта Тоіо, прэзыдэнта Ванчынгвэя, прэзыдэнта Ляўрэль і Адіпаді Ба Мав прыймае ўдзел таксама Субхаз Хандра Боэз. Адчыніў паседжаньне міністар-прэзыдэнт Тоіо й зьвярнуўся да прысутных з прамовай. У гэтай прамове ён нарысаваў сучаснае палітычнае палажэньне сьвету і яшчэ раз выясьніў галоўную мэту японскай плітыкі, якая перадусім імкнецца да стварэньня вялікага ўсходня-азіяцкага прастору. Ён супроцьстаўляе гэтым імкненьням палітыку англя-амэрыканцаў, якая ад імя «цывілізацыі» выкарыстоўвае гаспадарча пры ўжыцьці брутальнай сілы ўсходня-азіяцкія дзяржавы. У часе дыскусыі над незалежнай Індыяй, Тоіо скіраваў цікавае пытаньне англя-амэрыканцам, якія іх адносіны будуць цяпер да гэтага краю ў той мамэнт, калі існуе незалежны ўрад.

Каб урачыста закончыць аб'яднаньне ўсходня-азіяцкіх сілаў, у нядзелю маюць прамаўляць прадстаўнікі прыймаючых удзел на канфэрэнцыі дзяржаваў да народу.

З УСЯГО СЬВЕТУ

✦ Жыдоўская палестынская прэса падае да ведама, што ў часе ад 1-га верасьня 1939 г. да 1-га верасьня 1943 г. у Палестыну прыбыла 300 000 жыдоў, якія маюць візы. 50 000 з гэтых жыдоў прыбыло ў Палестыну бяз ніякіх рэчаў.

✦ Быўшы румынскі кароль Карл прабуе зарганізаваць сабе рэкляму. Ён даручыў гэта нью-іоркскім фірмам, якія раней займаліся рабленьнем рэклям для фільмовых артыстаў.

✦ Як урадава паведамляюць з Аграму, Пагляўнік звольніў Др. Буду на ягонае жаданьне ад абавязкаў міністра замежных справаў. Міністрам замежных справаў вызначаны дасюлешні пасланьнік у Софіі, Др. Сьціепо Пэрыч.

✦ Як паведамляе агэнцтва Рэйтар з Бамбэю, у дыстрыкце Малябар (індуская правінцыя Мадрас) памёрла ў чэрвені, ліпені і жніўні г. г. 30 000 чалавек ад халеры.

Каб перашкодзіць пашырэньню халеры з Індыі, зачынілі індуска-афганістанскую граніцу.

✦ У Амэрыцы апублікаваны матарыялы аб сацыяльным і гаспадарчым разьвіцьці ЗША. Спэцыялістыя прыходзяць у іх да высноўку, што ў найбліжэйшых гадох лік беспрацоўных у ЗША ўзрасьце да 15 мільёнаў.

✦ Як паведамляе карэспандэнт «Дэйлі-Тэлеграф» у Сіднэй, забясьпячэньне Аўстраліі вугальлем па прычыне забастоўкі гэтак недастатковае, што ўлады заклікалі насельніцтва да якнайвялікшай ашчаднасьці адносна зужыцьця току і газу.

У выніку забастоўкі Аўстралія страціла ў вапошніх месяцах больш двух мільёнаў тонаў вугальля.

З БЕЛАРУСКАГА ЖЫЦЬЦЯ

Беласток

З працы Беларускага Абеднаньня ў Беластоку

У найбліжэйшым часе пачнуць працу Аддзелы Беларускага Аб'еднаньня ў Хорашчы й Пружане.

Канцэрты М. Забэйды-Суміцкага ў Беласточчыне

Пасьля доўгатрываўшага турнэ М. Забэйды-Суміцкага па Беласточчыне і гарадох Латвіі, наш слаўны сьпявак намеціў ужо новы аб'езд, каб сваёй песьняй паслужыць справе нашага вызвольна-нацыянальнага руху. Між іншым, намечаны ўжо канцэрт у Рызе, які адбудзецца 2-га студзеня 1942 г.. 10-га сьнежня адбудзецца канцэрт М. Забэйды-Суміцкага ў Беластоку. Праектуюцца таксама канцэрты ў Горадні. Канцэрты арганізуе Беларускае Аб'еднаньне ў Беластоку.

Сьвіслач

З прыемнасьцю хочацца зазначыць аб працы беларускай школы ў Сьвіслачы. Ня гледзячы на тое, што школьны будынак быў вельмі пашкоджаны, адбудова яго, дзякуючы ініцыятыве с. Валынчыка Уладзімера, была зроблена ў свой час, і заняткі пачаліся з 15.10.1943 г. Школа зараз працуе нармальна. Асаблівай увагі заслугоўвае той факт, што кіраўнік школы с. Валынчык, як добра адукаваны пэдагог, дапамагае сваім настаўнікам у іх штодзённай працы. Чула адносіцца да іх інтарэсаў, клапоціцца аб набыцьці неабходнага для школы. Гэтую ініцыятыву падтрымлівае Амтскамісар, які добра зразумеў усю важнасьць выхаваньня, зразумеў задачы беларускай школы ў справе нацыянальнага аб'еднаньня народу — народу, які хоча жыць сваім самастойным жыцьцём. Насельніцтва задаволена тым, што мае магчымасьць вучыць сваіх дзяцей.

Катлы

18-га кастрычніка пачала сваю працу Беларуская Пачатковая Школа ў Катлох. Вясёлы быў дзень усіх беларусоў нашае ваколіцы. Усе былі рады, што, нарэшце, пачала сваю працу родная наша школа на нашай беларускай мове, якую ненавідзелі нашыя ворагі.

У школу запісана 51 вучань. Усе бацькі аднесьліся да школы вельмі добра. Яны пасталіся ўжо перад пачаткам заняткаў прывезьці ў школу дровы, зрабілі рамонт і г. д.

Кіраўнік школы — Матвеюк

Менск

«БЕЛАРУСКІ ТЭАТР»

Журналістым У. Глыбінным закончана кніга пра беларускі тэатр. Яна складаецца з вялікае працы «З гісторыі беларускага тэатру», у якой даецца гісторыя разьвіцьця тэатральнае дзейнасьці беларускага народу ад старажытных часоў да нашых дзён і шэраг артыкулаў пра паказы сучаснага беларускага тэатру ў Менску за першыя два ваенныя гады.

У кнізе знайшлі асьвятленьне беларуская батлейка, школьная драма і камэдыя, спробы запачаткаваньня беларускага тэатру ў 2-ой палове XIX і пачатку XX стагодзьдзя і шляхі былога Беларускага Дзяржаўнага Тэатру. Водгукі —рэцэнзыі на асобныя паказы сучаснага Менскага Граадзкога Тэатру разам з абагульняючымі ягоную працу дадуць жывы абраз зьместу і стылю паказаў, гульні актараў і творчага аблічча сучаснага беларускага тэатру.

Разам з кнігаю пра беларускае мастацтва гэтая кніга пра беларускі тэатр будзе каштоўным укладам у вывучэньне гісторыі беларускага тэатральнага мастацтва, як і мастацтва наагул.

ЗБОРНІК ВЕРШАЎ Н. АРСЕНЬНЕВАЙ

Беларуская паэтка Натальля Арсеньнева падрыхтавала да друку новы зборнік вершаў. Туды ўвайшлі, апрача раней надрукаваных вершаў, ейныя творы апошніх двух гадоў.

К. Е.

Смаленск

ЗАБЯСЬПЕЧАНЬНЕ КУЛЬТУРНЫХ КАШТОЎНАСЬЦЯЎ СМАЛЕНСКУ

Каб абараніць унікальныя калекцыі вартасьнейшае часткі ведамага музэю Тэніша ў Смаленску ад зьнішчэньня ў ваенных дзеянях і захаваць іх для наступных пакаленьняў, яны былі ў сваім часе вывезены ў Вільню.

Адразу-ж пасьля ўзяцьця Смаленску, у канцы 1941 г., нямецкае ваеннае камандаваньне прыняло да кіраўніцтва вартасную маемасьць багатага й каштоўнага старога музэю Тэнішава, каб абараніць яе ад раскраданьня й расьцягваньня з боку анархічна настроенага мясцовага жыхарства. Пасьля папярэдняга захаваньня прадметаў музэю штаб райхсляйтэра Розэнбэрга разам з мясцовымі спэцыялістамі падрхтаваў разьмяшчэньне экспанатаў музэю з мэтаю адчыненьня яго для мясцовага жыхарства. Але апошнія ваенныя падзеі прымусілі прадстаўнікоў гораду Смаленску зьвярнуцца да нямецкага ваеннага камандаваньня з настойлівым жаданьнем, каб арганізаваць ратаваньне і захаваньне ўцалелых музэйных экспанатаў. Два мясцовыя музэйныя спэцыялістыя былі пасланыя з экспанатамі з Смаленску ў Вільню. Тымчасам, як бальшавікі ў гады пасьля сусьветнае вайны раскідалі матарыялы калісь такога багатага музэю Тэніша, нямецкае кіраўніцтва з мэтай захаваньня важнейшых культурных вартасьцяў загадала перавезьці іх.

Мясцовыя спэцыялістыя будуць у бясьпечным месцы захоўваць калекцыі, пакуль не надыйдзе час, калі музэй Тэніша зноў можна будзе перавезьці ў Смаленск.

Навагрудак

«ПОКЛІЧ»

Кожную ініцыятыўную і арганізацыйную справу, якая жывой часьцінай уваходзіць у нашую агульна-нацыянальную працу, — трэба заўсёды горача вітаць. Таму з радасьцю сустрэлі ўсе часапіс Навагрудзкай настаўніцкай сэмінарыі «Покліч». Рэдакцыя часапісу ў прадмове піша:

«Выданьне школьнага квартальнага часапісу «Покліч» Беларускай настаўніцкай сэмінарыі ў Навагрудку зьяўляецца вынікам дзейнасьці літаратурнага гуртка сэмінарыі. Родная школа абудзіла юнацкія душы і накіравала моладзь да родных духовых вартасьцяў свайго народу. Сярод вучняў сэмінарыі выявіліся маладыя мастакі паэтычнага і празаічнага слова. Сэмінарыя і выпускае гэты часапіс, каб у першую чаргу даць магчымасьць моладзі друкаваць свае творы і гэтым прычыніцца да тварэньня беларускае культуры».

А ў звароце «Да моладзі» чытаем пра мэту часапісу: «Няхай ён будзе кузьняй разьвіцьця маладых талентаў, кузьняй новай, сьмелай ідэі, кузьняй чыну» ў змаганьні за Вольную Беларусь.

З гэтага відаць, што часапіс паставіў перад сабой акрэсьленую і паважную ўзгадаваўча-нацыянальную мэту.

У першым нумары часапісу зьмешчаны пераважна вершы сэмінарыстых, дзьве лепшыя іхныя працы на красамоўчым конкурсе, колькі апавяданьняў, рэфэрат пра Багушэвіча, успаміны з жыцьця Навагрудзкай беларускай гімназіі правакацыйна зачыненай польскімі ўладамі, хроніка жыцьця сэмінарыі ды інш.

Хацелася-б, каб рэдакцыя часапісу, людзі, якія кіруюць працаю маладых літаратараў-сэмінарыстых аддавалі больш увагі чысьціні і культуры мовы, што так патрэбна ў літаратурна-мастацкай працы. Побач з гэтым (і нават непадзельна з гэтым) трэба аддаваць асаблівую ўвагу справе ўзгадаваньня ў маладых літаратараў-сэмінарыстых самастойнага мастацкага думаньня.

Выданьне гэткіх часапісаў, якія маюць вялікае літаратурна-узгадаваўчае нацыянальнае значэньне зьяўляецца справай вельмі паважнай. Пачатак у гэтай справе, зроблены дырэкцыяй Навагрудзкае настаўніцкае сэмінарыі, заслугоўвае на перайманьне і пашырэньне іншымі настаўніцкімі сэмінарыямі.

(«Голас Вёскі»)

Слонім

БАЁВЫ ЭКЗАМЕН ЗДАДЗЕНЫ

У дру[illegible] год свайго жыцьц[illegible]йшла Беларуская Самаахова Слонімшчыны. Мінулы час паказаў, што Беларуская Самаахова бліскуча вытрымала баёвы экзамен.

Глядзіш і не пазнаеш сяньня ўчарайшых самаахоўцаў, сярод якіх шмат сялянскіх сыноў, калі яны зьнітаванымі ,ушыхтаванымі шэрагамі маршыруюць пад гукі беларускіх ваяцкіх песьняў. Учора гэтыя людзі былі парознаму апранутымі, часамі нават у лапцях і ў падранай сьвітцы ці ў кажушку. Але мінаў час, Самаахова расла, цэмэнтавалася, ейныя аддзелы дзень пры дні павялічваліся.

Ад першых дзён аддзелы Беларускай Самааховы павялі станоўкае змаганьне з бандытамі. Самаахоўцы спачатку, маючы ўсяго пару дзесяткаў стрэльбаў, але натхнёныя любасьцяй да свае Бацькаўшчыны, разьбівалі лясныя банды і ў гэтых бойках здабывалі сабе зброю.

Сяньня Аддзелы Самааховы ўжо добра зарганізаваныя, жаўнеры апранутыя ў адмысловыя аднастроі з сялянскага палатна, ахвяраванага на гэтую мэту беларускім сялянствам.

Напружаным зьяўляецца баёвае жыцьцё самаахоўцаў. За мінулы час ад іхніх куляў палегла ці мала рабаўнікоў і бандытаў. Былі дні, што аддзелы Самааховы зьнішчалі банды па 100 чалавек. Слонімскую Самаахову добра ведаюць лясныя бандыты. У вадным толькі ліпені сёлета самаахоўцы мелі пяць сутычак з бандамі і гэтыя сутычкі заўсёды блага канчаліся для бандытаў.

Побач з баёвай службай у аддзелах Самааховы сыстэматычна праводзяцца розныя практыкаваньні, тэарэтычная падрыхтоўка пад кіраўніцтвам сваіх беларускіх афіцэраў.

(«Бел. Газ»)

ЯНКА БОГДАН

Шолах сэрца

Зноў сустрэў я Цябе мімалётна,
ізноў руку паціснуў Тваю...
Тваіх словаў абрыўкі пяшчотна
яшчэ ў сэрцы напевам пяюць...

Ды дарма! Солад гэтых настрояў
новы дзень мне да дна разальле...
Ты-ж заўсёды са мной, быццам мроя,
усьміхаешся недзе ў імгле.

Мімалётныя нашы спатканьні
я разьвею пад россып зары!
Я іду у ірдзістае раньне,
што над роднай краінай гарыць!

МАСЕЙ СЯДНЁЎ

*
* *

Чырвоны ліст жыцьця апаў,
хістаецца, як цень, шкілет.
Прайшоў пачуцьцяў маіх пал,
зьнік вобразаў таемны сьвет.

Я ім валодаў, ён трымаў
мяне ў палоне чар сваіх.
Як шум дажджоў, як шэлест траў,
адхваляваў ён і заціх.

Парою толькі ў цяжкім сьне,
як дум маркотных ня зглушу
ён бліскавіцай мільгане,
параніць зьмёрлую душу

І кане зноў у нябыцьцё.
І шкода робіцца надзей..
Свайго, — гаворыць мне жыцьцё,—
не дасягаў ніхто з людзей.

Канцэнтрацыйны лягер
на Калыме, 1938 г.

Прачытаўшы, перадай газэту свайму Суседу

Ахвяры бальшавізму

У турме

Я быў амаль упэўнены ў тым, што мяне заўтра выпусьцяць з турмы, і я, як ні ў чым ня бывала, зьяўлюся ў Інстытут на заняткі. Нават ніхто ня будзе ведаць, што я быў у вастрозе. О, якая наіўнасьць! Якая сьляпая вера ў справядлівасьць органаў НКВД! Яны аб'ектыўна падыйдуць да справы?! Яны вырашаць усё як мае быць?! О, не! «Пакінь надзею ўсяляк, сюды ўвайшоўшы», як сказаў Дантэ. Па аднаму таму, як мяне тут сталі ўтрымліваць, я зразумеў (хоць і позна), што адгэтуль выхаду няма. Ад такога ўсьведамленьня мне зрабілася жудасна. Значыцца, усе мае надзеі на жыцьцё прапалі, не пасьпеўшы акрыліцца — я толькі пачынаў жыць.

У камэры я быў адзін, і варта да мяне адносілася з усёй строгасьцю турэмнага рэжыму. Я цалкам зразумеў сур'ёзнасьць свайго становішча. Сьвет зачыніўся для мяне. Я мог размаўляць толькі з самім сабою, але гэта магло прывесьці да вар'яцтва. Мне зрабілася вельмі шкада сваіх бацькоў. Адзіным маім жаданьнем было тое, каб яны ня так хутка даведаліся аб усім Я не хацеў атручваць іх і без таго цяжкое жыцьцё. Апрача гэтага я знаў, што ў калгасе, дзе яны працавалі, да іх будуць адносіцца, як да бацькоў, сын якіх зьяўляецца «ворагам народу». Гэтага было дастаткова, каб зрабіць з іх яшчэ большых рабоў, якімі яны былі дагэтуль.

На допыты мяне бралі, як пачынала цямнець, і трымалі заўсёды да 10 гадз. раніцы. Так што, у камэру я прыходзіў стомлены, разьбіты, знэрвованы. Заснуць-жа ў камэры было немагчыма: цэмантовая падлога яе была настолькі гарачай, што па ёй нельга было прайсьці босаму, узмоцнена білася сэрца. З нагрэтай парашы ішоў нясьцерпны смурод. Ня гледзячы на тое, што была восень, дні здаваліся мне вельмі даўгімі. Траплялася, што я чуў сялянскія галасы, якія даносіліся да мяне з турэмнага двара. Сяляне-калгасьнікі, відаць, прывозілі бульбу для турмы. Мне хацелася крыкнуць да іх, каб яны ведалі, што тут, у каменным катуху, гарачым і брыдкім, знаходзіцца іх сын, адарваны цяпер ад іх. Асабліва сумным здавалася мне іржаньне коняй. Я тады шаптаў: «Косю, вазьмі мяне, занясі туды, дзе я бываю толькі думкаю». І ўспомнілася дзяцінства, калі я гнаў у поле на начлег табуны коняй. І сьвет успамінаў забіраў мяне пад сваю ўладу.

Аднойчы, як звычайна, мяне вялі ад сьледчага да камэры. У вузкім карыдоры нечакана я сустрэўся з Цішкам Гартным, якога вялі на допыт. Ад зьдзіўленьня я спыніўся, чаго, зразумела, рабіць было нельга. Наагул такія сустрэчы былі недапушчальны. У даным выпадку была памылка. Я крыкнуў:

— Добры дзень, дзядзька Гартны!

— Молчать! — крыкнуў праваднічы. — Кто он Вам? — і паставіў мяне тварам да сьцяны. Я стаяў да тых пор, пакуль не замоўклі крокі Цішкі Гартнага.

Праз хвілін 10 пасьля гэтага мяне вельмі ганялі на паўторным допыце.

— Откуда знаете Гартного? — спытаўся сьледчы.

Я адказваў:

Я ведаю яго, як беларускага пісьменьніка — і ня больш гэтага.

— Гм-м «белорусского»... А лично знакомы?

— Не, — адказаў я.

— Отведите его в камеру! — сказаў ён праваднiку, адчыніўшы дзьверы свайго пакою.

У камэры я доўга думаў над тым, як сталася, што арыштавалі Цішку Гартнага? У маіх вачох Цішка Гартны быў як чалавек, якога нельга было, здаецца, арыштаваць наагул. Дзіўныя думкі, але праўдзівыя. Я цяпер думаў, што зьвараецца нешта страшэннае. Што іменна — я ня ведаў. Разумовая дзейнасьць, здавалася, прывядзе мяне да вар'яцтва. Я ўжо сумляваўся ў тым, што я нармальны чалавек. Я правяраў сябе, лічачы ад адзінкі да дзесяці. Ішло гладка, і я крыху супакойваўся, хоць адзінота мяне бязьмерна цяжка душыла. Я ведаў, што рана ці позна, а я ня вытрымаю. Я тады пайшоў на такі ультыматум.

На допыце заявіў сьледчаму, што калі ён мяне не перавядзе ў агульную камэру, даваць паказаньняў ня буду. На гэтае патрабаваньне ён спачатку згадзіўся, але пасьля допыту загадаў праваднiку адвесьці мяне ў адзіночную камэру. Праваднік падыходзіць да мяне і гаворыць, каб я ішоў за ім. Я адмовіўся і заставаўся сядзець на месцы. Тады ён узяў мяне за каўнер і пачаў цягнуць, але я ўмамэнт абхапіў нагамі ножку стала, за якім сядзеў, і стол разам са мною павёзься да дзьвярэй. Сьледчы крыкнуў:

— Оставить.

Тады я сказаў:

—Я разглядаю гэта, як маральнае ўзьдзейнічаньне з мэтай прымусіць мяне даваць Вам паказаньні ў вашым гусьце.

— О, какой он!.. — перабіў мяне сьледчы, — хорошо, я переведу Вас к «нацдэмам». І хціва ўсьміхнуўся.

Хутка я апынуўся ў камэры, дзе былі Цішка Гартны і Сымон Баранавых. Я вельмі абрадваўся гэтаму. Я меў з кім гутарыць. Цішка Гартны гаварыў, што справай «нацдэмаў» НКВД зараз узмоцнена цікавіцца, што яно здабудзе на гэтай справе сабе славу, як пагранічнае НКВД. Яно, напэўна, атрымае за гэта ордэн Леніна. А нам? Нам нічога не застаецца, як толькі пайсьці на Калыму, ці на той сьвет. Вы бачыце, гаварыў ён, што зараз ідзе зьнішчэньне ўсяго беларускага, ідзе зьнішчэньне духоўнага жыцьця гэтага народу, больш таго — ідзе яго фізычнае зьнішчэньне. Імкненьне гэтаго народу, відаць, супярэчыць жыдоўскай палітыцы рабаван[illegible]. Таму [illegible]

Слонім

У дзень сьвята Дажынак, у Слоніме, як і летась, адчынена была выстаўка, экспанаты якой даюць шырокі агляд дасягненьняў гаспадарскае і адбудоўчае працы ў другім годзе вайны... Выстаўка завецца «Праца й адбудова».

На выстаўцы паказаны сельска-гаспадарчыя машыны, прывезеныя з Нямеччыны, сельска-гаспадарчыя прадукты Слонімшчыны, экспанаты лясной гаспадаркі й вялікая колькасьць ручных і фабрычных вырабаў, якія вырабляюцца ў Слонімшчыне.

Баранавічы

СЫМФАНІЧНЫ КАНЦЭРТ У БАРАНАВІЧАХ

У салі беларускае школы адбыўся некалькі дзён таму канцэрт, які прадэманстраваў перад слухачамі дасягненьні тутэйшага маладога мастацтва.

У першай частцы канцэрту былі выкананыя творы сымфанічнае музыкі. Аркестра пад кіраўніцтвам кампазытара Спаскага прыгожа сыграла 8-ую Няскончаную Сымфонію Н-моll Шубэрта, уэртуру да «Эгмонта» Бэтховэна і ўэртуру да опэры «Норма» Бэліні. У другой частцы выступілі салістыя, якія вельмі добра выканалі беларускія прэлюдыі і фантазіі, а таксама рамансы для фартап'яну (паміж іншых «Астры») кампазытара Спаскага. «Сэрэнада» Чайкоўскага і колькі народных песьняў і танцаў, выкананыя вучнямі Баранавіцкае Музычнае Школы, закончылі праграму.

Слухачы падзякавалі выканаўцам за мастацкае выкананьне твораў гучнымі воплескамі.

(Бел. Газэта)

Вільня

НОВЫЯ ПРАЦЫ АБ БЕЛАРУСКІМ МАСТАЦТВЕ

Ведамы беларускі журналісты і вучоны У. Глыбінны напісаў новыя працы аб беларускім мастацтве: 1) Беларускае мастацтва за першыя два гады вайны, 2) Народнае выяўленчае мастацтва, 3) Вытокі беларускага мастацтва (аб беларускай архітэктуры, старажытным і новым малярстве, графіцы, скульптуры і г. д.), 4) пра малярскую творчасьць Пётры Мірановіча.

Разам з артыкуламі пра малярскую творчасьць Пётры Сяргіевіча гэтыя працы складуць кнігу пра беларускае мастацтва. Да яе аўтар падабраў шэраг цікавых ілюстрацыяў і рэпрадукцыяў з абразоў. Зьяўленьне гэтае кнігі будзе доказам таго, што ахвярная, самаадданая праца лепшых навуковых сілаў ня спыняецца нават у вайну і становіць прыклад для Навуковага Таварыства.

«ЖЫВЕ БЕЛАРУСЬ»

Выйшаў з друку першы нумар беларускага юнацкага часапісу «Жыве Беларусь». Часапіс прызначаны самперш для кіраўнікоў моладзі і мае выходзіць ня менш аднаго разу штомесяц.

У першым нумары зьмешчаны артыкул шэфа-правадніка М. Ганько пра мэты і заданьні Саюзу Беларускае Моладзі, артыкул сп. д-р Абрамавай пра заданьні юначкі ў адбудове Бацькаўшчыны, статут Саюзу Беларускае Моладзі, арганізацыйны рэгулямін СБМ, хроніка з жыцьця юнацкай арганізацыі д[...] інш. Добра зрабіла рэдакцыя, зьмясьціўшы ў часапісу «Беларускі нацыянальны гімн», песьні «Люблю наш край» і «Прысягу беларуса», бо тэкст гэтых рэчаў, хай сабе і шырока ведамых нашаму грамадзянству, яшчэ ня ўсюды ёсьць. Што да мастацкага афармленьня часапісу, дык тут трэба пажадаць шмат большага: гэта датычыць і да фотаздымкаў, якіх трэба даваць шмат больш.

(Голас вёскі)

З ЦЫКЛЮ «ПРЫГОЖАЯ НЯМЕЧЧЫНА»

Палац Вэзэнштайн

Што пішуць аб нашай газэце?

(Голас чытача)

Паважаны Сябра Радактар!

Ужо больш году амаль бясперапынна чытаю «Новую Дарогу» і яна мне спадабалася тым, што ў ёй больш за ўсё адводзіцца месца беларускім справам. Я добра ведаю, чым гэта абумоўлена: мы, беларусы, вельмі дрэнна знаем саміх сябе; шмат яшчэ ня ведае нашай гісторыі, культуры, літаратурнай мовы і г. д. У гэтым дачыненьні мы, бадай, што самы адсталы народ у Эўропе. Украінцы, якія, падобна нам, ня мелі свае[й] гаспадарс[...]ьвеннасьці, выпярэдзілі нас на многа.

Ваша газэта вельмі ўдала вядзе ўсведамляючую работу. Беларус, якіх-бы ён ня быў поглядаў, будзе мець заўсёды карысьць ад чытаньня «Новай Дарогі», бо яна вучыць перадусім беларускасьці. Шкада толькі, што яна так мала распаўсюджваецца сярод беларусоў.

Гайнаўк[...]

З пашанаю: Іван Дудзічук

Адданасьць

Яшчэ з маладых гадоў я цікавіўся ёю. Ніхто больш мне не спадабаўся. Я лічыў яе лепшай за сябе і таму, сустракаючыся з ёю, я заўсёды сароміўся. Я баяўся, што яна знойдзе ў мяне ялую-небудзь загану і будзе дрэнна думаць аба мне. Мне здавалася, што я жыву толькі для яе. Я ніколі не гаварыў ёй аб сваім да яе каханьні, але я хацеў, каб яна аб гэтым дагадалася сама. Праўда, яна з свайго боку адносілася да мяне прыхільна, ахвотна са мною гаварыла і як быццам, жадала мне ўсяго найлепшага. Мы часта сустракаліся. Хутка аб гэтым дазналіся нашыя бацькі, але супроць нічога ня мелі. Яе бацькі лічылі мяне сумленным чалавекам, больш таго — адукаваным, што, на іх погляд, было вельмі істотным. Я-ж цаніў у ёй характво і пяшчотнасьць. Гледзячы, як мы даражылі адзін другім, людзі гаварылі, што з нас выйдзе ня дрэнная пара. Яе бацькі гэтым нават ганарыліся. Кожны год, ад'яжджаючы ў горад на навуку, я кляўся ёй, што ніколі яе не забуду. Так яно і было на справе.

Але прайшло два гады. Прайшло два найлепшых гады. Жыцьцё аднеслася да мяне даволі неспагадліва. Яно разлучала мяне з ёй. Яно ня пыталася на гэта дазволу, паступіла самахоць, жорстка і бязьлітасна. Каб зірнуць на яе хоць адзін раз, я аддаў-бы ўсё сваё жыцьцё. Што з ёй? Як яна жыве? Падрасла? Папрыгажэла? Забыла пра мяне? А мо' сумуе па мне? Можа ёй няма супакою ад утрачанай пары каханьня? Цяпер чамусьці я быў упэўнены, што яна мяне моцна кахала, толькі я ня мог тады гэтага добра заўважыць. Я абзываў сябе дзіваком. Чаму я ня прызнаўся ёй у каханьні?

Лістоў ёй я ня мог слаць, і яна мне таксама. Я быў перакананы, што ўсё паміж намі скончана. Не чакаць-жа ёй мяне 5 — 6 гадоў. Яна маладая, (младзейшая за мяне), ёй проста няварта сушыць сябе і марнець.

Праходзіць поўных 5 гадоў. Ніхто ня думаў (і яна, мусіць, таксама), што я вярнуся. Але я вярнуўся. Стомлены, абдзёрты і страшэнна худы. Я прышоў да дому так, што ніхто аб гэтым ня ведаў. Паступіць такім чынам патрабавалі самыя абставіны. Вайна была ў поўным разгары, я ведаў, што Нямецкая Армія хутка вызваліць маё роднае месца. Таму я стараўся не паказвацца работнікам сельсавету, якія яшчэ тут дажывалі свае апошнія дні дзікага разгулу.

Вы гаворыце, што няма сілы, якая дае Вам часамі тое, чаго ня можа даць самы вялікі розум? Няпраўда. Ня гледзячы на ўсю маю канспірацыю, яна прышла да мяне. Скуль яна ведала? Божа мой, што гэта было за спатканьне? Яна, перамогшы сваю баязьлівасьць перад маімі бацькамі, на вачох у іх, зьмераўшы мяне сваім поглядам, кінулася да мяне і абхапіла быццам мяккімі крыльлямі, сваімі маладымі рукамі і моцна заплакала.

Пасьля таго, як прышлі немцы, адпачыўшы, я быў запрошаны працаваць у гміне. Яна таксама была рада прыходу немцаў, якія вызвалілі яе і мяне. Ішоў час. Але для нас паняцьця часу не існавала. Мы былі рады самі сабе і ўпэўнены ў нашым шчасьці. Здаецца, што адзін без аднаго мы ня здольны былі існаваць наагул. Кожны з нас цаніў жыцьцё другога вышэй свайго...

Цярушыўся дробны, як быццам, шэры сьнег. Пад вечар рабілася вельмі холадна. Не хацелася выходзіць з хаты, але справа вымушала пайсьці ў гміну. Разьвітаўшыся з ёю, я вышаў за дзьверы, пакінуўшы ў парозе свой карабін, які я атрымаў з повады неспакойнага становішча ў раёне. Не пасьпеў я прайсьці і сотні крокаў, як уперадзе паказаліся бандыты. Яны адразу-ж пачалі страляць па мне. Я кінуўся бегчы. Яны — за мною. У гэты час я пачуў страляніну з другога боку. Гэта страляла яна з майго карабіну па бандытах. Хутка адазваліся стрэлы з боку гміны. «Гэта — паліцыянты» — падумаў я і ўпаў у глыбокі сьнег каля рэчкі, парослай вярбнікам і алешнікам. Мне зрабілася горача, і я больш нічога ня чуў.

Да мяне дакранулася яе рука, і я адчыніў свае вочы, па дотыку рукі я адразу пазнаў, што гэта яна. Ад гэтага мне зрабілася лягчэй і я, падняўшыся з зямлі бяз яе дапамогі, пайшоў разам з ёй да хаты.

На вуліцы ляжала два забітыя бандыты, а трэці, абязброены, нярухома стаяў, акружаны паліцыянтамі.

— Глядзі — у барацьбе з чорнымі сіламі перамагае заўсёды жыцьцё, перамагае праўда, адданасьць, — сказала яна, паказаўшы рукой на агідныя трупы.

У хаце нас сустрэла цяплыня і ціхамірнасьць, якой мы аддаліся з поўнай бесклапотнасьцю.

КАСЬЦЮКОВІЦКІ

Беларуская адвакатура

З днём 1-га лістапада 1943 г. уваходзіць у моц распараджэньне Гэнэральнага Камісара ў Менску, якое рэгулюе прадстаўніцтва і кансультацыю мясцовага жыхарства ў праўных справах. Паводле гэтага распараджэньня, на тэрыторыі Гэнэральнага Камісарыяту Беларусі дазваляецца ў межах патрэбы заснаваньне мясцовай адвакатуры і праўнае кансультацыі пад назовам «Беларускіх адвакатаў» або беларускіх праўных кансультантаў.

Адвакаты будуць пакліканыя Гэнэральным Камісарам на прапанову адпаведных Гэбітскамісараў. Зразумела, што да адвакатуры будуць дапушчаныя толькі асобы палітычна пэўныя, з адпаведнай асьветаю і культурай, якія даюць гарантыю, што яны будуць працаваць на карысьць нямецкае ўлады. Яны мусяць мець сталую сялібу і адпаведныя для выкананьня абавязкаў канцылярскія памешканьні.

Беларуская адвакатура мае на мэце дапамагаць мясцоваму жыхарству парадай і прадстаўніцтвам ува ўсіх праўных справах. Яна мае права выступаць перад усімі мясцовымі судамі, а таксама і перад нямецкім судом у мясцовых карных справах, або як прадстаўніцтва мясцовага жыхарства ў іншых праўных пытаньнях, калі суд знойдзе гэта патрэбным.

Беларускія адвакаты мусяць кажны раз складаць дакладныя акты аб сваёй дзейнасьці. На іхных канцылярыях мусяць вісець выразна напісаныя шыльды з поўным імем і прозьвішчам і надпісам «Беларускі адвакат» у беларускай і нямецкай мовах. Кажны адвакат павінен мець для службовае перапіскі бляпкеты з гэткім самым надпісам і сваім прозьвішчам у гары кажнага аркушу. Ужываньня бляпкетаў і паперы без зазначэньня гэтага адвакатам забараняецца. У справах, у якіх ён сам сярэдня ці пасярэдня зацікаўлены, адвакат мусіць выразна зазначыць род і засяг свайго ўдзелу ў справе. За сваю працу ён атрымвае заплату, адпаведную значаньню і цяжкасьці яе, а таксама згодную з матар'яльным палажэньнем ягонага кліэнта.

Апрача гэтага Гэбітскамісары могуць прызначаць адпаведных асобаў, якія адказваюць патрабаваньням, у якасьці праўных кансультантаў на паветы, або колькі гэткіх асобаў да паветавых міравых судоў, калі гэтага трэба. Да асобаў праўных кансультантаў, зразумела, датычаць усе тыя перадумовы, што і да асобаў адвакатаў. Гэбітскамісары даюць праўным кансультантам інструкцыі што да іхных абавязкаў, вядзеньне справаў і могуць здымаць іх з пасадаў у выпадку, калі яны не зьяўляюцц ўжо патрэбнымі або неадпаведна вядуць справы. Прызначэньне даручаецца ў пісьмавой форме з упісаньнем у сьпіс прызначаных праўных кансультантаў гэбіту.

Праўныя кансультанты абавязаныя даваць праўныя парады ўсім мясцовым жыхаром свае акругі і могуць выступаць у міравых судох гэтай акругі.

Іншыя асобы з мясцовага жыхарства, апроч праўна ўстаноўленых адвакатаў і кансультантаў, ня маюць права займацца праўнымі справамі. Разумецца, гэта не датычыцца мясцовых урадаўцаў, мясцовых натарыусаў і тых бюро перакладаў і перапіскі, якія не даюць праўных парадаў.

Дагэтуль пакліканыя да працы на Беларусі каля 60-цёх праўных кансультантаў. Но[ў]ае распараджэньне Гэнэральнага Камісара дазва[л]яе тым із праўных кансультантаў, якія маюць адпаведную асьвету, перайсьці ў мясцовую адвакатуру, тымчасам як рэшта будзе далей весьці працу ў якасьці праўных кансультантаў.

(Бел. Газэта)

ўсё неабходнае, каб ня даць нам жыць, як народу. Дзеля гэтага і створана сяголеньня органамі НКВД нацдэмаўская аргнізацыя. Сябраў гэтай арганізацыі будуць цяжка абвінавачваць у дзяржаўнай здрадзе. Нікому з нас ня будзе літасьці. Гэта ў адносінах да так зв. «прыкметных» нацдэмаў. А далей пойдуць арышты «непрыкметных» нацдэмаў — сялян і іншых. Нельга-ж, каб гэтая арганізацыя не абапіралася на нізы, на «масу». Таму трэба гэтую «масу» зьнішчыць.

Нас такая акрэсьленасьць тады яшчэ здзіўляла. Але самая яснасьць пераконвала нас у сапраўднасьці таго, што ён гаварыў.

— Глядзеце, працягваў ён, сяньня ў гэтых мурох знаходзяцца ўсе, хто так ці інакш працаваў на карысьць свайго народу, або імкнуўся да гэтага. Сяньня наш народ абазглаўлены, лепшыя яго сыны злажылі і яшчэ зложаць свае галавы ў падзямельлях НКВД. Такім чынам дасягнецца ідэйная разгубленасьць народу, якая вядзе яго да слабасьці, да нацыянальнай дэзарганізацыі, прыглушае яго, робіць больш паслушным. А гэтага, якраз, дамагаюцца сталінскія «работнікі».

Я па натуры сваёй быў не палітык і, прызнаюся, ад гэтых слоў у мяне прабягаў па скуры мароз.

Кожны дзень прыносіў нячуваныя навіны... Скончыў самагубствам Чарвякоў, скончыў самагубствам Галадзед. Арыштаваны Народны Камісар Землеробства Бэнэк, Народны Камісар Асьветы Чарнушэвіч, Галоўнакамандуючы Беларускім Ваенным Акругам Убарэвіч, Сакратар ЦК Камсамолу Беларусі Аўгустайцыс, арыштаваны паэты Чарот, Александровіч, Хадыка, Дудар, Кляшторны, Маракоў, Звонак, арыштаваны пісьменнікі Галавач, Зарэцкі, Скрыган, Баранавых, Знаёмы, Мікуліч Шашалевіч і г. д. Турма набівалася бітком. На допыты цягаюць дзень і ноч, і б'юць.

Праходзіць цэлы год, а «нацдэмы» яшчэ сядзяць, чакаючы суда.

Знаходзячыся ўжо ў другой камэры разам з А. І. Цьвікевічам, я атрымліваю, нарэшце, «обвинительное заключение».

Значыцца, хутка суд. Боязна й радасна. З абвінаваўчага акту вынікае, што кіраўнікамі арганізацыі зьяўляюцца «ворагі народу» — Цішка Гартны, Зарэцкі, Чарот і Дудар. У гэты час Гартнага ў жывых ужо ня было, ён памёр у Магілеўскім Доме вар'ятаў. Сумна і балюча.

Праз тры дні пасьля атрыманьня абвінаваўчага акту мяне выклікаюць на суд. Судзіць будзе Вярхоўны Суд Беларускай ССР. Пацалаваўшыся, я разьвітаўся з дарагім Цьвікевічам, які чакаў яшчэ вырашэньня свайго лёсу.

З прыгаворам Вярхоўнага Суду БССР, атрымаўшы 6 год пазбаўленьня волі і 3 пазбаўленьня выбарчых правоў, я разам са сваімі сябрамі апынуўся ў этапнай камэры, дзе сустрэўся зноў з многімі пісьменьнікамі.

Дзякую таварышу Сталіну!

Бывай мая радасьць. маё жыцьцё!

МАСЕЙ СЯДНЕЎ

АБВЕСТКА

Herausgeber und Druck: Sturmverlag G.m.b.H. Zweigniederlassung Bialystok, Langgasse 16. Tel. 1020—1021.